

1968, 21. březen, Praha. - Článek biskupa Františka Tomáška *Náboženství a socialismus*, uveřejněný v týdeníku *Literární listy*.

Slovem *socialismus* rozumím v širším smyslu trvalé a záměrné úsilí o *naplnění každého spravedlivého přání každého člověka a o vyloučení jakéhokoliv zla*, které jemu může uškodit. Toto úsilí je také vlastní náboženství. Náboženství i socialismus chtějí přivést člověka ke štěstí. Humanismus je jim společný. Obsahuje požadavek, aby si lidé vzájemně přáli a dávali to, co poznali jako dobré, aby k sobě navzájem měli lásku.

Není v protikladu k cílům socialismu, učí-li náboženství, že lidská touha nemůže být plně uspokojena lidmi a věcmi tohoto světa. Neboť v pastorální konstituci II. vatikánského koncilu »O církvi v dnešním světě« čteme: »Dobře víme, že zde na světě nemáme žádné trvalé místo, nýbrž usilujeme o budoucí život; mýlí se však ti, kteří se domnívají, že mohou proto zanedbávat své pozemské povinnosti... Jsme zajisté napomenuti, že člověku nic neprospěje, kdyby získal celý svět, ale sám sebe zahubil. Přesto nesmí očekávání nové země oslabit péči o utváření této země, nýbrž naopak musí toto očekávání k oné péči pobízet.« A k tomu konstituce připojuje myšlenku Pia XI. z encykliky *Quadragesimo anno*: »Má proto pozemský pokrok, ačkoli je nutné jej starostlivě lišit od růstu Kristova království, přece velký význam pro boží království, pokud může přispět k lepšímu řádu lidské společnosti.«

Křesťanství tedy nevede člověka k pasivitě ani k odvratu od plnění povinností na tomto světě. Naopak: křesťan ví, že neplní-li své povinnosti vůči lidem, neplní tím své povinnosti ani vůči Bohu.

Je však nutno rozlišovat ideu, ať náboženskou nebo socialistickou, od jejího stoupence. Každé zneužití ideje je v rozporu s ní samou a prokletí, které stíhá toho, kdo ji zneužil, nesmí padnout na ideu samu.

Pravidla dialogu stanoví, že po zjištění, v čem se rozmlouvající shodují, je třeba upřímně říci to, v čem se liší. Lidský rozum neodbytně klade člověku otázky po smyslu lidské existence, zvláště pak po smyslu bolesti, nespravedlnosti a smrti. Trpící a zkoušený člověk, který poznává, že přes všechny žádoucí a možný pokrok lidé žijí a vždy budou žít v slzavém údolí, nemůže být lhostejný k úvahám o Bohu. Člověk ví, že i když se mu chvíli dobře daří, nemá jistotu, jak tomu bude dále, a tak se hlubokému člověku zcela dobře nemůže dařit, leč v naději na věčný život. Ale i když se mu téměř dobře daří, ví, že velmi mnozí jiní lidé právě pláčí.

Nikomu se nepodařilo dokázat, že Bůh neexistuje, a tedy dokázat nesmyslnost víry v něj. Lidé, kteří jsou přesvědčeni, že Bůh je, jsou také přesvědčeni, že je možno jeho existenci dokázat světlem přirozeného rozumu. (Kantovo takzvané vyvrácení důkazů Boží existence se zabývá pouze Leibnizovými důkazy a ne těmi důkazy, které uchovává katolická tradice; i Kant ovšem považuje existenci Boha za nutný požadavek vskutku lidského života.)

Z marxistického hlediska jakákoli perzekuce náboženství a jeho vyznavačů působí, že útočištěm pronásledovaných věřících tím více se stává Bůh. Aby bylo možno prokázat zbytečnost náboženství, bylo by nutno mu dát naprostou svobodu, a pak by se teprve mohlo ukázat, zdali při neexistenci pronásledování je náboženství zbytečné a pro člověka nepotřebné.

Ani terorem, ani lákadlem výhod nemůže být zlomeno přesvědčení charakterního člověka. Ti, kteří se pod tímto vlivem náhle změní, nejsou ztrátou pro jednu ani ziskem pro druhou stranu. Proto podle názorů samých ideologů ateismu minulé údobí útlaku věřících uškodilo myšlence šíření ateismu. Při získávání člověka pro určitou ideu je v jejím zájmu, aby se nestávala pouhým prostředkem k uspokojování sobeckých zájmů nebo přetvářkou vnucenou strachem.

Má-li socialismus, jak prohlašují jeho stoupenec, dát člověku více svobod než všechny předcházející historické formace, pak není možno, aby nedal náboženskou svobodu. Vždyť naplnění tohoto spravedlivého přání z pojmu socialismu plyne, i když vpravdě nebylo dosud uskutečněno.

Ateismus není podstatnou vlastností socialismu, neboť i Ústava Československé socialistické republiky volá k budování socialismu všechny občany bez rozdílu. Jisté ovšem je, že ani sebelépe napsaná ústava dosud sama o sobě nezaručila svobodu náboženského vyznání. Naopak: lidé, kteří v předcházejícím období řídili stát a dopustili se mnoha chyb, považovali náboženství za něco škodlivého

pro stát i pro socialismus. Sami přitom brzdili náboženství všude, kde to bylo takticky únosné. Dokonce si pěstovali i funkcionáře z řad kněží, kteří prohlašovali v tisku a i v kostelích, že to, co stát v náboženských věcech nařizuje, je výrazem plné náboženské svobody.

Bylo v posledních dnech správně řečeno, že tento stát není jen vlastní komunistů (komunistů je vlastně menšina), nýbrž všech občanů, kteří usilují o realizaci ideje socialismu. Proto, necht' je provedena rehabilitace také všech nevinně odsouzených a pronásledovaných kněží, řeholníků a věřících laiků, ale hlavně ať jsou rehabilitováni ti, kteří byli po dlouhá léta internováni bez jakéhokoli rozsudku. To platí především o biskupech katolické církve a jmenovitě o pražském arcibiskupu kardinálu dr. Josefu Beranovi.³ Žádáme, aby jim bylo umožněno vrátit se do čela diecézí, aby mohli realizovat štěstí lidí, tj. realizovat také cíle socialismu. Socialismu nemůže být na škodu usilovný boj proti nepoctivosti, lehkomyšlnému životu, rozvracení rodin, zabíjení nenarozených dětí apod. Věřící lidé ocení důvěru, kterou stát poskytne jejich biskupům, a budou tím více pracovat pro blaho státu a socialismu.

Žádáme, aby nám byla poskytnuta možnost tisknout své myšlenky ve vlastních časopisech, poněvadž zatím jsou časopisy, které se nazývají katolickými, ve skutečnosti orgány státní správy, která jimi uplatňuje svou koncepci. Žádáme, aby nám byla dána možnost diskutovat veřejně o náboženství a o teologii, aby byla lépe zabezpečena možnost studia teologie, žádáme vše, co plyne ze svobody, kterou socialismus touží zajistit každému člověku.

Ať je odstraněno každé falešné zdání, ať mluvčími věřících občanů jsou pouze ti, kdo vyjadřují jejich skutečný zájem a vůli, ať tedy je věřícímu člověku poskytnuta stejná míra svobody jako každému jinému občanu státu.

Je třeba začít nový život. Ukáže se, že teprve opravdová a dobrovolná jednota všech, založená na upřímné spolupráci, prospěje socialismu.

Literární listy, roč. 1 (1968), č. 4, 21. března 1968, s. 4.